

Učiteljski Tovariš

Glasiló „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Urejujeta:

Jakob Dimnik in Engelbert Gangl

učitelja v Ljubljani.

Izdajatelj in odgovorni urednik: **Jakob Dimnik**, Šubičeve ulice št. 3.

Vsebina: D. Č.: V preudarek gospodom poslancem! — Shod spodnještajerskega učiteljstva v Celju. — Jakob Dimnik: Jezikov nauk v prvem šolskem letu. — Književnost in umetnost. — Naši dopisi. — Vestnik. — Listnica.

V preudarek gospodom poslancem!

Skoraj v vseh avstrijskih deželah stopa na površje učiteljsko gmotno vprašanje. Vse avstrijske učiteljske zveze pa so storile vzajemno tudi potrebne korake, da pride ta pereča zadeva tudi na razgovor že v prihodnjem zasedanju državnega zbora.

Prva in poglobitna naša zahteva je in ostane, da se uredé učiteljske plače v soglasju s plačami c. kr. državnih uradnikov zadnjih treh plačilnih razredov. V tem pogledu se je dosegla na temelju izborne učiteljske organizacije pri vsem učiteljstvu avstrijskem popolna edinost in solidarnost. Od te zahteve ne moremo odjenjati dotlej, da doženemo njeno uresničenje. Tudi naša „Zaveza“, ena najdelavnejših v krogu avstrijskih učiteljskih zvez, je te dni potrebno ukrenila, da pride to vprašanje na dnevni red v vseh slovenskih deželnih zborih. Takisto bodo storile ostale učiteljske zveze po drugih deželah. Upajmo, da ne brez uspeha! —

Res je, da so peticije, katere vlaga avstrijsko učiteljstvo že dolgo vrsto let na razne deželne zastope ter na državni zbor, skoraj nebrojne. Znano nam je tudi, da se je že marsikdo naveličal, poslušati naše opetovane prošnje za — kruh; a uverjeni naj bodo dotični gospodje, da je še mnogotežje prositi in prosjačiti nego — dajati. Uspehi se najčešče komaj izplačajo: malo denarja, dosti zmerjanja, kakor se to v obče godi vsem „beračem“ in drugi „lačni gospodi“.

Da so naše zahteve pravične in opravičene, se je v zadnjem času že dovolj dokazovalo, a tudi priznalo. Vendar si dovoljujemo, o tem še nekaj omenjati.

Z večjo človeško izobrazbo rastejo vstric tudi človeške potrebe in zahteve. Okus postane finejši in izbirčnejši na zunaj in na znotraj: bodisi glede obleke in hrane, bodisi glede duševnih užitkov itd. Učitelju dajte torej ali primerno plačo, s katero bo mogel svojemu duševnemu razvoju primerno in dostojno živeti, ali pa mu znižajte nivo njegove duševne izobrazbe, da ne bo tako bridko čutil svojega pomanjkanja!

Ko je država preustrojevala vse šolstvo, ko je poskrbela za izobrazbo učiteljstva, bi bila morala v soglasju s tem poskrbeti temu učiteljstvu i primernih služ-

benih prejemkov. Da ni na to pazila, je bil velik pogrešek, ki ga občuti učiteljstvo in tudi šola.

O veliki važnosti ljudskega šolstva in učiteljstva ne bomo tu obširneje razpravljali. Saj se je o tem govorilo in pisalo že toliko, da je o tem gotovo vsak razsoden človek na čistem. Le žal, da se je to priznanje rodilo nekoliko pozno! Dovoljujemo si pa opozarjati na dejstvo, da je med službenimi prejemki ljudskega učiteljstva in pa med plačami c. kr. državnih uradnikov zadnjih treh plačilnih razredov — zlasti še po regulaciji uradniških plač — velikanska razlika. In vendar mora priznati vsak nepristranski človek, da se sme učiteljstvo glede na predidčo svojo izobrazbo vsaj enačiti s c. kr. državnim uradništvom omenjenih dijetnih razredov! Ako pa upoštevamo učiteljevo napornejše delo, njegovo važnost in potrebo za vsak narod, se nam pokaže ta razlika še mnogo večja!

Pa vzemimo za zgled konkreten slučaj. Poznamo mnogo svojih sošolcev, ki so bili prisiljeni zaradi nespособnosti in slabega napredka zapustiti učiteljske ter si preskrbeti drugod existenc. Nekaj jih je šlo k davkariji, drugi k pošti, tretji k vojakom itd. Mi, ki smo bili tedaj polni svetega navdušenja za lepo svoje zvanje, smo jih milovali tedaj. In danes? Oni isti naši sošolci so že davno v državnih službah v X. ali celo v IX. plačilnem razredu in miluje zro na nekdanje svoje „sposobnejše“ kolege, hvaleč usodo, da jim je še pravočasno zabranila nadaljevanje študij pedagoških. Poleg boljših službenih prejemkov pa uživajo oni še druge ugodnosti, ki jih v obče podajajo večji kraji, v katerih je navadno nastavljeno c. kr. uradništvo. Mi se pa ubijamo po gorskih samotnih zakotjih sredi med neizobraženim ljudstvom z neuko mladino, izpostavljeni kaj pogosto raznim sovražnim elementom. Marsikateri omaga v dvojnem boju, marsikdo pa se uspešno bori, šireč kulturo polagoma dalje in dalje nalik požrtvovalnim misijonarjem, zaničevanim, preganjanim in trpečim pomanjkanje! Ustvariti učiteljstvu za njegov težavni trud vsaj sigurno gmotno stanje, bi morala biti ena prvih, glavnih nalog in dolžnosti narodnih voditeljev in poslancev naših.

No, res je: na naše opetovane prošnje se tuintam kaj stori; vendar so ti uspehi jedva znatni in se — žal!

— ne strinjajo niti z dejanskimi potrebami učiteljstva, niti z zakonitimi določbami o učiteljskih prejemkih.

Na temelju jasnega besedila § 55. državnega ljudskega šolskega zakona z dne 14. vel. travna 1869. l. bi pravzaprav učiteljstvu ne bilo treba toliko prosjačiti za izboljšanje gmotnega stanja. Deželo, ki nas je vzela v službo, bi lahko s pomočjo tega paragrafa prisilili, da nam preskrbi primerne plače. — Priznati pa je tudi, da mnogi deželni zastopi navzlic svoji dobri volji in simpatijam, ki jih kažejo napram učiteljskemu stanu, ne morejo povsem ustreči opravičenim njegovim zahtevam, ker jim to često zabranjujejo slabe deželne finance. Žal, da nam to dejstvo ne more izboljšati neugodnega našega položaja, in zato se učiteljstvo s tem razlogom ne more zadovoljiti; ono je prisiljeno, vztrajati pri svojih zahtevah dotlej, da mu ustvarijo merodajni krogi primerno ugodno gmotno pozicijo. Zategadelj naj bi deželni zastopi ter p. n. gg. državni in deželni poslanci nekoliko premišljali, ali bi se ne dalo to vprašanje znabiti kako drugače rešiti. —

Poleg dežel ima od šolstva pač največjo korist država. Ona si je tudi pridržala na vse šolstvo pravico najvišje voditve in najvišjega nadzorstva ter ima vsled tega šolstvo in učiteljstvo skoraj v svoji popolni oblasti. Dasi morajo skoraj vse šolske stroške, osobito pa učiteljske plače, pokrivati posamezne dežele, je vendar ljudsko šolstvo pravzaprav državno. Umevno je vsled tega teženje slovenskega učiteljstva po poddržavljenju ljudskega šolstva; saj bi se ne izpremenilo v tem slučaju nič drugega nego to, da bi ljudski učitelji postali c. kr. državni uradniki, ki bi kot taki imeli tudi primerne službene prejemke. Uverjeni pa smo tudi, da bi s poddržavljenjem ljudskega šolstva zlasti na Koroškem, Primorskem in Štajarskem le pridobili; saj izgubiti itak ne moremo več. Tudi bi država uredila vse avstrijsko šolstvo enakomerneje. S tem, da so se izročili stroški za ljudsko šolstvo posameznim deželam, se je ustvaril v posameznih avstrijskih kronovinah glede na šolstvo in posredno tudi glede na izobrazbo in splošni napredek jako neenak položaj. Po naravi bogatejše in vsled tega že prej kolikortoliko na višji stopinji kulture stoječe dežele so i potem laglje skrbele za svoje šolstvo, za nadaljnji uspešni duševni in gmotni razvoj svojih deželanov, dočim se je moglo v revnejših deželah razvijati šolstvo pod manj ugodnimi pogoji. Vsled tega pa so te dežele še bolj zaostale v vsakem oziru in morajo torej trpeti dvojno izgubo. O tem imamo v Avstriji jasne dokaze. Država bi torej morala skrbeti za enako izobrazbo vseh narodov v vseh deželah. Seveda se slišijo proti temu kaj tehtni ugovori. Bogatejše, produktivnejše dežele ne marajo ničesar slišati o tem, da bi se primanjkljaj ubožnejših dežel pokrival z njihovimi prebitki. Na videz ta razlog res drži, a vendar se da kolikortoliko izpodbiti. V deželah, kjer nimajo zelo razvitega šolstva, se po navadi ne morejo uspešno razvijati tudi obrtnost, kupčija in druga podjetja. Sirovi deželni pridelki se ne izdelujejo doma, ampak romajo iz dežele, in glavni dobiček od njih imajo vendarle naprednejše sosedne dežele. Isto opazujemo tudi pri kupčiji in v prometu.

Narodu, deželi, ki je glede izobrazbe zaostala za drugimi, ne pomagajo dosti ne ceste ne železnice. Res, da spravi svoje pridelke laglje v denar, da nekoliko več zasluži, a ta zaslužek je trd, tlačanski! Boljše in lažje

dobičke spravljajo v žep izvedenejši, izobraženejši „tujci“. — Tako se to neenako razmerje nekoliko zravna.

Na popolno poddržavljenje ljudskega šolstva v tem smislu pa za zdaj ni misliti, ker so pomisleki napram taki preosnovi v raznih političkih krogih zelo veliki. Zlasti pa so ti ideji nasprotni bratje Čehi, ki so proti vsaki centralizaciji v državi. Brez Čehov pa je v Avstriji skoro nemogoče doseči kaj uspešnega.

Pač pa je opravičena zahteva, da prispeva k stroškom za ljudsko šolstvo vsaj deloma tudi država.

Za tako rešitev učiteljskega vprašanja, s katero bi se ne tangiralo avtonomistiških teženj mnogih političkih strank, bi se dalo mogoče pridobiti večino v državnem zboru.

Proračun za vojaške namene se vsako leto pomnoži za več milijonov. A ker se smatra to kot „državna potreba“, se ta pomnožitev vselej tudi odobri. Naše mnenje je, da je višek „državnih potreb“ dobro ljudsko šolstvo, oziroma šolstvo vobče. Seve, za šolstvo, za učiteljstvo, ki vzgaja državi dobre, zavedne državljane, patrijotično vojaštvo itd. ni dobiti potrebnega kredita! —

Končno še nekaj.

Prepričani smo sicer docela, da oni „unheimlicher Geist“, ki ga je navajal v moravskem deželnem zboru škof Baur, še ni prodril med učiteljstvo. A če se ne bodo i tu ustvarile ugodnejše razmere, se je bati, da učiteljstvo res zaide v ono strujo. To pa bi utegnilo imeti zelo slabe posledice za vso državo. Na državni upravi je tedaj, da pravočasno prepreči pretečo nevarnost, da odpravi neugodno materijelno stanje učiteljstva, ki bi ga utegnilo sčasom privedi do obupnih korakov.

„Zaveza slov. učit. društev“ je predložila, kakor smo že v začetku omenjali, v zvezi z vsemi drugimi avstrijskimi učiteljskimi zvezami c. kr. vladi, oziroma državnemu zboru (potom posameznih klubov) utemeljeno „spomenico“ (katero sta priobčila v celoti i naša strokovna lista), v kateri se učiteljstvo zavzema za premembo že omenjenega § 55. v nastopnem smislu:

„Najmanjša učiteljska plača, pod katero se ne sme iti na nižje, naj bode odmerjena tako, da dobe učitelji in učiteljice po sposobnostnem izpitu za občje ljudske šole v pričetku najnižje prejemke c. kr. državnih uradnikov XI. plačilnega razreda. Avanzovanje v plači se ima vršiti v nadaljnji službeni dobi tako kakor pri najnižjih treh plačilnih razredih c. kr. uradništva. — One učiteljske osebe, ki imajo maturitetno izpričevalo učiteljišča, naj uživajo eksistenčni minimum letnih 600 glđ.“

Umestno bi pa bilo, da se v soglasju s to „spomenico“ izreko i deželni in okrajni zastopi, posamezne občine in druge pristojne korporacije. Gospode tovariše, pa tudi druge prijatelje svoje opozarjamo, da naj delujejo v svojih krogih v ti smeri. Zlasti pa priporočamo to zadevo gg. državnim in deželnim poslancem.

„Zaveza“ se je v to svrhu obrnila potom nekaterih klubov slovenskih, oziroma hrvaških deželnih poslancev, da uplivajo na to, da se v soglasju in v podkrepljenje gori navedene „spomenice“ v vseh slovenskih in deloma slovenskih deželnih zborih stavijo in sprejmo primerne resolucije, v katerih se izrekajo deželni zbori za prej navedeno premembo § 55. ter zaeno izrekajo zahtevo, da prispeva k stroškom za ljudsko (in meščansko) šolstvo kot drugi najvažnejši interesent tudi država in sicer v toliko, da bodo učiteljske plače enake plačam c. kr. držav-

nih uradnikov XI., X. in IX. (oziroma za učiteljstvo meščanskih šol X., IX. in VIII.) dijetnega razreda.

Ako se nam ta akcija posreči — in o dobri volji naših gg. deželnih in državnih poslancev ne dvomimo — smemo upati boljše bodočnosti.

Ker se pa to seveda ne bo zgodilo kar v kratkem, se pridružujemo kranjski učitelji za zdaj peticiji „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani.“ **D. Č.**

Shod spodnještajerskega učiteljstva v Celju.

II.

Na shodu je poročal g. Vek. Strmšek „o položaju učiteljev“ tako-le:

Spremimo učitelja-začetnika v njegov prvi službeni kraj: Radosti poln, da bo v kratkem začel izvrševati nalogo, katero si je že v mladosti izbral, za katero se je toliko časa pripravljaval in katero so mu profesorji označili kot tako vzvišeno in sveto, je spravil že zdavnaj svoje stvari v red in težko čaka dneva, ko mu bo nastopiti službo. Vsak dan si ponavlja svoj trdni sklep, da hoče biti dober učitelj, da hoče vse svoje dolžnosti natančno izvrševati in vse svoje moči posvetiti svojemu narodu. Sveto hoče služiti sveti domovini.

V mestu, kjer se je pripravljaval za svoj poklic, je sicer še nekoliko dolžan, za pot v službo si je tudi moral izposoditi pet goldinarjev, a kaj to, saj mu zagotavlja § 55. osnovnega šolskega zakona dohodke, da bo mogel brez stranskih skrbi živeti. In če so ti dohodki odmerjeni samo s 30 gld. na mesec, mora to že dovolj biti za normalno življenje, zakaj učiteljev, teh apostolov omike, merodajni činitelji vendar ne bodo pustili stradati, in zakon tudi ne bo neresnice govoril.

On pa hoče štediti in štediti, da kmalu poravnava svoj dolg in potem podpira ljubo svojo mamico, ki se nima skoraj od česa živiti.

Sicer pa kot dijak v mestu ni imel niti polovice toliko dohodkov in vendar je izhajal, koliko lažje bo to šlo sedaj na kmetih.

V take misli zatopljen vstopi neizkušeni mladenič s kovčgom v roki v sobico, ki mu jo je krajni šolski svet prostovoljno in brezplačno prepustil. Prazna je. Treba je kupiti posteljo, mizo, stol, omaro, zrcalo in kako podobo. Dogovori se z mizarjem in trgovcem. Dasiravno je bil v svojih naročilih jako skromen, se mu je pomnožil dolg za celih 30 gld., no, bo pač mamica morala še malo počakati na podporo.

Malo tesno mu postane pri srcu, ko mu vaški krčmar neče dati hrane ceneje kakor za 15 gld., četudi mu je dvakrat povedal, da ni nikakor izbirčen.

Postrežnici, ki mu bo postiljala, pometala in obleko snažila, mora dati po 1 gld.

Zima se obeta, treba je drv, in zopet je 8 gld. dolga več. Preden še vtakne prvo plačo v žep, mu tudi prezentirajo odredbo finančne oblasti, da mora plačati od svoje službe 6 gld. 50 kr. desetka.

Drugi mesec ni nič bolje. Črevlji so obrabljeni, suknja pretenka, treba je krojača in črevljarja, dolg zopet raste in raste.

Tretji mesec je treba sraje in drugega perila; raztrgan in umazan vendar ne sme biti.

In tako prinese vsak mesec novih potreb, a zmeraj enako malo denarja, in preden se siromak zave, ima že nad 100 gld. dolga.

Iz mesta dobiva opomin za opominom. Preti se mu s tožbo, mizar in trgovec ga postrani gledata in manj ali bolj očitno tirjata, krojač in črevljar se mu postavljata pri vsaki priliki na pot. Vsak mesec se mora pri vseh upnikih opravičevati, vsakega potrpljenja prositi; da mu le-ti ne pustijo krajcarja v žepu, je čisto naravno. Od tod je gotovo reklo, da pravi učitelj zadnjih 25 dni mesca nima denarja.

Kaj mu je storiti, da plača dolg? Treba je svoje potrebe še bolj omejiti. Odpravi postrežnico, postilja, pometala in snaži si sam, kuriti ni več treba, saj bo zime skoraj konec, drv pa tudi ni.

Dobi si tudi samovar, se dogovori s sosedo, da mu bo vsak večer poslala pol litra mleka, tega si skuha polovico za večerjo, polovico za zajutrek, samo obedovat še gre v krčmo.

Tako dožene vsaj toliko, da se dolg ne množi.

A kakšna izprememba se je izvršila z mladim učiteljem? Njegova živahnost je izginila. Šola ga nič več ne veseli, priprave za pouk so vedno krajše in površnejše, nič se mu prav ne ljubi.

Med ljudi ne zahaja mnogo, saj to stane denar, učiteljskemu društvu, kateremu je prvi mesec s tolikim navdušenjem pristopil, se je izneveril, saj nima ne denarja, ne kredita.

Najrajši sedi v kakem kotu ter računa in računa, kdaj bode že te bede konec, a vedno eden in tisti zaključek: najbrž nikoli. Zdvojen sam s seboj in s svojim poklicem preklinja svojo usodo, se z nevoljo spominja onih, ki so mu učiteljski stan hvalili in kolikortoliko zakrivili, da se mu je i on posvetil. Ves svet se mu zdi lažnjiv.

Večkrat je že pogledal v zbirko zakonov, če je tisti famozni § 55. res notri, ali so si ga samo gg. profesorji izmislili. Torej velja tudi deželni upravi židovsko načelo: Skrbi in izžemaj, kjer in kogar moreš. Torej ne kreposten, naobražen človek, ampak oni je prvi, ki ve svoje koristi povsod varovati.

Kaj pa naj uči on? Ali naj navdušuje otroke za ideale? Ali ne provzroči ž njimi največje nesreče?

Res, pomilovanja vreden človek!

In v tem stanu, v tem pomanjkanju, v tem dvomu se mu je pripravljati za drugi izpit. Hočeš, nočeš, napraviti moraš zopet novi dolg pri knjigarju. Zopet se oglasi zima z večjimi potrebami, in dolg zopet raste.

To ga zdrami, da se učenja marljiveje poprime, saj se mu po izpitu plača izboljša. Za izpit pa treba zopet 15—30 gld. na posodo vzeti. Trgovec mu jih da, a shrani plačilno polo, da si osigura obljubljeni obroke. Sedaj pošilja trgovec v davkarijo po učiteljevo plačo in da učitelju kolikor mogoče malo.

Gospoda moja, takšen je začetek službovanja pri večini slovenskih učiteljev, ki si ne morejo dobiti postranskih zaslužkov. A kakšen zaslužek pa naj dobi učitelj na kmetih?

V trgih in mestih potrebujejo vsaj tuintam hišnega učitelja in če drugega ni, najde se vsaj dobrosrčen advokat ali notar, pri katerem se vsaj časih s prepisovanjem kaj zasluži. Poznam advokata, dobrega moža, ki je uči-